

MİSTİK DÜĞÜN

Mystic Wedding

Kutsi KAHVECİ*

ÖZ

Mistik düşünür Meister Eckhart'ın etkilediği ve kendisinin de oldukça etkilendiği hareketlerden birisi de Beguine hareketidir. Beguine Kuzey Avrupa seçkin kadın mistikler tarihinin bir kısmıdır. Beguine üyeleri rahibe olmadan dinî bir hayat sürdürmek isteyen kadınlardır.

Anahtar Kelimeler: Meister Eckhart, Mistik, Beguine, Mechtild, Dominiken.

ABSTRACT

The mystic philosopher Meister Eckhart effected and was effected by the medieval Beguine movement. The Beguines are a part of the North European outstanding mystic women history. The Beguines were unmarried or widowed women who wanted to live an un-cloistered religious life.

Key Words: Meister Eckhart, Mystic, Beguine, Mechtild, Dominiken.

Dinler tarihinde mistisizmin hep sosyal tedirginliklerle sıkı bir ilgi halinde ortaya çıktığı söylenebilir. Nerede sosyal şartların bozukluğundan kaynaklanan bir tiksinti varsa, orada özellikle geniş halk tabakalarında bir içe kapanma, kurtuluşu içte arama eğilimi vardır.¹ Mistisizm hiçbir Avrupa ülkesinde Almanya'daki kadar geniş şekli ile kendini göstermemiştir. Onun için reformasyonun başlıca kaynağı da Alman mistisizmidir denilebilir.² Bu bağlamda Ortaçağ sonlarına doğru Alman mistisizmine en güzel anlatımını tanrıbilimciliğin seçkin simalarından ve eşine ender rastlanan bir mistik ve panteist filozof olan Meister Eckhart vermiştir.³ Denilebilir ki Eckhart insanın değer ve önemini çok iyi kavramış ve bu konudaki düşüncelerini de mistik ve simgesel bir dille anlatmaya çalışmıştır.

Meister Eckhart, kilise otoritelerince kınandığından dolayı teologlar tarafından pek incelenmemiştir. Onun dinsel yorumları üzerindeki etkileri göz önünde bulundurmamak gerekir.⁴ Bu bağlamda Eckhart'ın ruhaniliğinin anlaşılması

* Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, Elmek.kkahveci@atauni.edu.tr

¹ Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul 1990, s.201.

² age, s.201.

³ Mustafa Taşpınar, Yunus Emre ve Meister Eckhart'ta İnsan Sevgisi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya1992, s.110.

⁴ Oliver Davies, The Unspoken Word: negative Theology in Meister Eckhart's german Sermons, Journal of the History of Philosophy: Academic Research Library, Jul 2004:42,3, s.342 Geniş bilgi için bkz. Meister Eckhart, The Classic of Western Spirituality (1): A Library of the Great Spiritual Masters President and Publisher Kevin A Lynch, C. S. P, (The Essential Sermons, Commem-

konusundaki başlıca etkilerden birisini –Begaine Hareketi- bu yazıda irdelemeye çalışacağız.

Meister Eckhart'ın etkilediği ve kendisinin de oldukça etkilendiği hareketlerden birisi de Begaine hareketidir. Eckhart en olgun yıllarını Rhineland boyunca Strassburg'dan Cologne'ya kadar yönetici veya vaiz olarak Hollanda ve Bohemya arasında dolaşarak geçirdi. Begainelerin en fazla gelişme gösterdikleri alan burasıydı. Doğrusu Hollanda'da ortaya çıkmışlardı. Alex yanlısı bilgin Christopher J. Kauffman, Meister Eckhart ve 13. yüzyılın sonlarında ölen Begaine teolog Antwerp'li Hadewijch arasındaki benzerliklerin üzerinde duruyor. Meister Eckhart Begainelere vaazlar verdi ve onların kendisinden öğrendikleri kadar o da onlardan çok şey öğrendi⁵ diyor. Anladığımız kadarıyla Eckhart hayatın en iyi öğretmen olduğunu savunuyor. Bu da demek oluyor ki Eckhart'ın eğitimini tam olarak kavramak için sadece akademik uzmanların şifresini çözmekte oldukça eğitilmiş oldukları el yazmalarına değil, aynı zamanda Eckhart'ın hayatındaki etkilere de bakmamız gerekir. Olgunluğuna akademi de değil, Rhine boyunca kadın manastırlarında ve kiliselerde vaaz verme, öğüt verme ve Begaine olarak bilinen mürit kadınları dinleme faaliyetlerinde erişti.⁶

Eğer Eckhart'ın ruhani vizyonunun çoğu feminist ise –ki öyle– bunun nedeni ruhani yolculuk konusunda kadınların ne söylediklerini okuması ve dinlemesiydi. Aynı zamanda onlar da Eckhart'ı dinlediler. Zira elimizdeki Eckhart'a ait Almanca vaaz metinlerini, bu vaazları parçalara bölen kadınlardan –hem Begaine hem de rahibe– ediniyoruz. Diğer yandan Eckhart'ın ‘Tanrısallığımız: Tanrı'nın insan olma nedeni’ başlığını taşıyan vaazından anladığımız kadarıyla birçok bağlamda yazışma karşıtıydı ve erkek şovenizmine duyarlıydı. Oldukça bilgili ve önemli olmak isteyen birçok papaza şaşırıyorum çünkü kendilerini çok kolay tatmin edebiliyor ve ahmaklaşabiliyorlar diyor. Vaazlarında sık sık papazların cehaletlerinden bahsediyor ve güçlü pozisyonda fakat cahil olan kişilerden acı duyuyordu. Onun ki eleştirel bir zihin, kültür cinsiyeti ve kilisesinin eleştireliliği vardı. Fakat Üstad'ın kelimeleri yanlış anlaşıldı. O yaşadığı dönemdeki kurumların bir eleştirmeniydi. Anlaşılmaz olan, çoğu Begaine olarak birleşip toplum ve kilise

taries, and Defense, Translation and Introduction By Edmund Colledge O. S. A and Bernard McGinn Preface By Huston Smith, Poulst Press 1981 s.24.

⁵ Bernard McGinn, Journal of Ecclesiastical History: Reviews, Amy Hollywood UK. University of Chigaco, 2005, s.361.

⁶ agm, s.361.

kurumlarının kritiği olan güçlü ve eğitimli kadınların bu duyarlı ve dürüst vaizi etkilemeyecekleriydi ama etkilediler.⁷

Beguineeler, Kuzey Avrupa seçkin kadın mistikler tarihinin bir kısmıydı. Eckhart bu tarihin bir oğluydu. –babası değil– Zira Ancelet şöyle diyor: Alman mistisizmi en iyileri kadın olan (Eckhart’dan) daha erken temsilcilere sahiptir. Almanca olarak yazan ilk mistik yüce Magdeburg’lu Mechtild’di. Magdeburg, Eckhart’ın memleketinden ve Erfurt’daki çıraklık döneminden sadece yüz kırk mil uzakta bir şehirdi. Hayatının 52 yılı boyunca Beguine’di ve ruhani yöneticileri Dominik idi. Kitabı, *Zat’ın Yayılan Işığı*, ‘Şarkıların Şarkısı’ tarzından sonraki ‘Mistik Düşün’ şiiri ile meşhurdur fakat başlığının dili ve teolojisi özel bir öneme sahiptir. Üstelik Eckhart ruhani teolojisinde zat teriminin kullanılmasını önemli kıldı.⁸ Bu konuyla ilgili daha detaylı bilgi için Eckhart’ın ‘Yaratıklar nasıl olur ve Tanrı yaratıkların O’nu zikrettiği yerde nasıl ortaya çıkar?’ adlı vaazına bakılabilir.

Mechtild, Eckhart’da olduğu gibi birçok imgeyi harekete geçiriyor. Bu imgeler arasında batma, dans etme, Tanrı’nın hazzı, büyüme, uyandırma, yönelme, merhamet, çağlayan ırmak olarak Tanrı ve oluş ile hiçlik arasındaki diyalektik imgeler sayılabilir. Mechtild’in eylemi Alman mistisizmini ve özellikle Eckhart’ı çok etkiledi. Eckhart ve Dominik Düzen Rhine boyunca hem rahibe hem de Beguine olan birçok kadın grubuna vaaz vermekle ilgilendi. Beguine kavramı 13. yüzyılda Kuzey Avrupa da başlayan yaygın ve heterojen bir dinî kadın hareketinin herhangi bir bireyini tanıtmak için kullanılırdı. 12. yüzyılın başlarında gelişmemiş ülkelerde yalnız yaşayan ve kendilerini, yemin etmeden iyi işlere ve dine adanmış kadınlar vardı. Başta sadece birkaç kişiydi, fakat yüzyılın ilerleyen zamanlarında sayıları arttı. 13. yüzyılın başlarında bu kadınlardan bazıları küçük toplulukları Beguine adı verilen bir örgüt oluşturmak üzere topladılar. Güçlü ve bağımsız, en azından bağımsız olmaya çabalayan, kendi işleriyle meşgul olan kadınlardı. 13. yüzyılın ikinci yarısında bu alternatif yaşam biçimlerine büyük bir kadın akını vardı. Muhtemelen bunun nedeni erkek nüfusundaki gözle görülür bir düşüşün olması, ekonomik nedenler, nüfuz arttıkça ve ekonomi zayıfladıkça ne evliliğin ne de yalnız başına yaşamının kendi ayakları üzerinde durabilecek bir seçenek olmamasıydı.⁹

⁷ Matthew Fox Breakthrough: Meister Eckhart’s Creation Spirituality In New Translation, Introduction and Commentaries O. P. Image Books A Division of Doubleday ve Company Inc. Garden City, New York 1980 s.56.

⁸ age, s.56.

⁹ age, s.57.

1277'de Almanya'da Dominik rahibelere ait 40 kadın manastırı varken on yıl sonra bu sayı 70'e çıktı. 1303'e kadar Strassburg şehrinin tek başına Dominik rahibelere ait 7 evi vardı. Bu evlerin her biri 80-100 arası kadını kapsıyordu. Bu kadınlar genelde iyi tahsilli kişilerdi. 1267 gibi bu yeni kadın manastırlarındaki kadınlara vaaz verme bakanlığının etkisi o kadar hissedildi ki IV. Clement bu rahipleri yönetmesi için resmî olarak Dominikleri görevlendirdi. Eckhart sahneye çıktığında ise dindar kadınlar ile etkileşimin Dominik bakanlık için önemli bir boyut olduğu beklenen bir sonuçtu.¹⁰

Beguine üyeleri, rahibe olmadan dinî bir hayat sürdürmek isteyen kadınlardı. Beguinelere, rahibe kavramına göre biraz daha özgür bir yaşama sahiptiler. Çünkü yemin etme zorunlulukları yoktu ve istedikleri zaman cemiyetten ayrılıp, evlenme ve kendi hayatlarını sürdürme hakkına sahiptiler. Evet, Beguinelere rahibe değildi. Olamazlardı. Zira rahibe olmak soylular sınıfına dâhil olmak ve kefareti ücreti almak anlamına geliyordu. Beguinelere, ruhani gelişime adanmış bir hayat yaşamak ve diğerlerine hizmet etmek adına bir araya gelmiş, fakat resmîyette dindar veya rahibe olarak tanınmayan kadın gruplarıydı. Resmî vaatler almadılar, bu yüzden kilise otoritelerinden bağımsızlardı –Tahmin edileceği üzere aynı otoritelerin her zaman zevk almadığı bir özgürlük-. Esnaf ve zanaatkar olarak çalışarak hayatlarını kendi elleriyle kazandılar. Orta çağ Strassburg'unda Beguinelere üzerine önemli bir çalışmada bulunan Dayton Phillips, bazı varlıklı kadınların paralarını dağıtıp Beguinelere katıldıkları sırada Beguine vakasının alt sınıf çevresinde en büyük yandaşlarını bulduğunun açık olduğu sonucuna varıyor. Hatta bu kadınların aktif dindar kadınlar düzeninin habercisi olarak adlandırılabileneceğini, tecrit edilmiş kadın manastırlarında değil, dünyada yaşayıp çalışmış ve hizmet vermiş olduklarını, neredeyse rahipler ile kız kardeş statüsündeymiş gibi gördüklerini gözlemliyor. Rahiplerden ziyade dünyanın merkezinde yaşayan Beguinelere papazlar ile gerçek dışı paralellik gösteren kişilerdi. Hareketin yayılışındaki temel etki papazlardı. Pek tabii Eckhart gibi Dominikler de onlarla oldukça yakından ilgiliydi. Yaşam biçimleri temel olarak aynıydı.¹¹

1223 yılında Cologne'deki ilk Beguinelere, Rhine bankalarındaki miras edindikleri mülklerini satan iki kız kardeş, Elizabeth ve Sophie ile ortaya çıktı. Şehirde 1260'da 8, 1320'de ise 97 Beguine evi bulunuyordu. Dominikler yakın olarak Cologne Beguinelere ve çevreleri ile ilişki içindeydi. Örneğin; Cologne'deki manastır yetkilisi Henry de Sincere, Cologne'nin Kuzeybatısındaki bir kasaba olan Stommeln'de Stommelnli mistik Beguine Christine (1242-1312)'i ziyaret etti. İsveçli Dominik papaz Dacia'lı Peter tarafından hazırlanan biyografisi o zamanlar

¹⁰ age, s.57.

¹¹ age, s.58.

rahibe olmayan kadınlar arasındaki mistik akımın ne kadar güçlü olduğu konusunda kanıt niteliğindedir. Cologne'deki tam bir Beguine evi dikkatini çekti. Genellikle bu evler ilk kez şehre gelen köylüler için güvenlik, arkadaşlık, korunak ve ekonomik destek sağlayarak bir barınak hizmeti sunuyordu. Phillips'in çalışmasında açıkça görüldüğü gibi çoğunlukla Beguinelerin satın aldığı evler Dominik ya da Fransisken rahipler tarafından onlara ucuz oranlarda kiralandı. Çoğunlukla Dominik manastır yetkilileri ile fiziksel yakınlık içindeydiler. Strassburg'daki Beguine evlerinin yaklaşık 2/3'ü üç bloklu Dominik veya Fransisken evlerinin yarıçapında yer alıyordu.¹² Beguinelerin kilise otoriteleri ile olan bağı ara sıra iyi olan bir ilişkiydi. Papa IX. Gregory resmi tanımayı uzatıp 1233'de onları koruma altına aldı ve 1236'da Cambrai piskoposu kendi bölgesinde onları aktif olarak terfi ettirdi. Fakat 1311 gibi Almanya çevresindeki mistik hareketler Flagellant, Brethern of the Free Spirit ve diğer sayısız vahiyse ruhanilik gruplarının uzantısı ile öylesine arttı ki Beguine sekiz yıl sonra Meister Eckhart'ı kınayacak olan Papa XXII. John tarafından ilan edilen örtülü bir kınama içinde bu gruplarla bir araya geldi.¹³

Bu kınama bildirgesinde şöyle deniliyor: Genellikle Beguine olarak adlandırılan, hiç kimseye boyun eğmemekte kararlı olmalarına rağmen ne mal-mülkten vazgeçen ne de kabul edilmiş bir kurala göre yaşayan, sonuç olarak hiçbir şekilde muntazam denilemeyen, bununla beraber sözde Beguine alışkanlığı takınan ve özel tercih ile hazırlandıkları muayyen dindara sadık bazı kadınlar var. Deliliğe vakıf gibi çoğunun tartıştığı ve 'En Yüce Teslis' ile 'ilahi öz' konusunda vaaz verdikleri, bu nedenle konularını sonsuza dek yasaklamamız ve Tanrı'nın kilisesinden tamamıyla kovmamız gerektiği sürekli ve düzenli olarak bildiriliyor. Uzun süre varsaydıkları ya da herhangi bir şekilde tekrar kabul ettirildikleri konularını gerçekte hiçbir şekilde sürdürmemeleri için inatçı olanlara derhal empoze etmeyi istediğimiz aforoz tehlikesiyle tüm bu kadınlara yasak getirmeliyiz. Dahası, bu kadınları Beguine statüsüne terfi ettikleri ya da bu konumu kabul etmeye teşvik ettikleri söylenen evvelki muntazamlar, çok önce tartışılan bu statüyü benimsemiş veya benimsemek isteyen bazı kadınları kabul etmek için kurulu düzene karşı olduklarında derhal maruz kalacakları böylesine bir aforoz tehlikesiyle tamamen yasaklanmış durumdadır.¹⁴

Bu derece güçlü ölçütler kuvvetli bir hareketi işaret ediyor. Vienna Konseyi tarafından yürürlüğe konulan bu amaç öylesine güçlüydü ki aynı yılın sonlarında yayımlanan ikinci bir resmi mektuba dönüştü. Bu ikinci resmi mektupta,

¹² age, s.58.

¹³ age, s.59.

¹⁴ Age, s.60.

iffet vaadi almadıkları halde papaz kefareti ve hizmetine ait bir hayat yaşayan ve Beguine olarak adlandırılan vefakâr kadınların olduğu kabul edildi. Kilise otoritelerinin böylesine çelişkili tutumları piskopos ve papazları çelişkiye düşürdü ve zamanımıza kadar tam anlamıyla kaybolmayan, tecrit edilmemiş kadınlara yönelik bir kararsızlık ortaya çıkardı. 1317'de Strassburg'lu piskopos Johannes Durbheim, Almanya'da 200.000 civarında Beguine olduğunu yazdı. Eckhart'ın döneminde 20.000 nüfuslu bir şehir olan Strassburg'da 300 civarında Beguine vardı. Haklı olarak Phillips, böyle bir grubun kentin ruhani yaşamında önemli bir fenomeni temsil edeceğini öngörüyordu. Beguinelere karşı olan emirlerin etkilerinden biri, Üçüncü Düzen Dominik ve Fransiskanların rütbelerini şişirmektir. 1318 gibi Roma, geçici veya bir ev ile bağlantılı olmaları temeli üzerine doktrin karşıtı ve Ortodoks Beguinelere arasında bir ayırım yaptı. Geçici Beguinelere doktrin karşıtı olarak değerlendirildi.¹⁵

John Evans, Ortaçağ kadınlarının anonim olmaya meyilli olduklarını, fakat ılımlı olmadıklarını veya barındırılmadıklarını gözlemledi. Beguinelere olarak bilinen, dünyada evlilik kurumu, kilisede ise ek dehliz kurumu dışında bir yer arayan bu güçlü ve yaratıcı kadınlar, Eckhart'ın kendi ruhani imgelemi üzerinde kuvvetli bir güçtü. Üstelik Eckhart ile birlikte yaşamda olduğu gibi ölümden de benzer bir kaderi paylaştılar. Aynı Papa tarafından kınanmakla kalmadılar, aynı zamanda büyük çoğunluktaki erkek tarihçi –örneğin; Ronald Knox ve Norman Cohn– hem Beguinelere hem de Eckhart'ı antika rütbe ya da doktrin karşıtı olduklarını varsayarak kovdu. Aslında kurumsal çöküşün yaşandığı bir dönemde kişisel ve kolektif yenilenme arayan insanlardı. Ortak vizyon ve cesaretleri aynıdır. Yapmamız konusunda bizi teşvik ediyor.¹⁶ Kısaca denilebilir ki, Beguinelere planlanarak kurulmuş bir cemiyet olmayıp ihtiyacın doğurduğu bir zamanda ortaya çıkarılmıştır.

KAYNAKÇA

- DAVIES, Oliver, The Unspoken Word: negative Theology in Meister Eckhart's German Sermons, *Journal of the History of Philosophy: Academic Research Library*, Jul 2004:42,3.
- ECKHART, Meister, *The Classic of Western Spirituality (1): A Library of the Great Spiritual Masters* President and Publisher Kevin A Lynch, C. S. P, *The Essential Sermons, Commentaries, and Defense, Translation and Introduction* By Edmund Colledge O. S. A and Bernard McGinn Preface By Huston Smith, Poulst Press 1981.

¹⁵ age, s.61.

¹⁶ age, s.61.

- FOX, Matthew Breakthrough: Meister Eckhart's Creation Spirituality In New Translation, Introduction and Commentaries O. P. Image Books A Division of Doubleday ve Company Inc. Garden City, New York 1980.
- GÖKBERK, Macit, Felsefe Tarihi Remzi Kitabevi, İstanbul 1990.
- MCGINN, Bernard, Journal of Ecclesiastical History: Reviews, Amy Hollywood UK. University of Chigaco, 2005.
- TAŞPINAR, Mustafa, Yunus Emre ve Meister Eckhart'ta İnsan Sevgisi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1992.